

РОЛЯТА НА ПРАКТИЧЕСКОТО ОБУЧЕНИЕ В РЕАЛНА РАБОТНА СРЕДА ПРИ СТУДЕНТИТЕ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ АКУШЕРКА

Светлана Радева¹, Лора Георгиева²

¹Категра Здравни грижи, МУ „Проф. г-р П. Стоянов“, гр. Варна, СБАГАЛ „Проф. г-р Д. Стаматов“

²Категра по социална медицина и организация на здравеопазването, МУ „Проф. г-р П. Стоянов“

THE ROLE OF PRACTICAL TRAINING IN A REAL WORKING ENVIRONMENT FOR MIDWIFERY STUDENTS

Svetlana Radeva, Lora Georgieva

Department of Health Care, Medical University „Prof. P. Stoyanov“, Varna, Bulgaria

Specialized hospital of obstetrics and gynecology for active treatment „Prof. D. Stamatov“ Varna,

Department of Social Medicine and Healthcare Organization, Medical University „Prof. P. Stoyanov“, Varna

Summary

The Clinical bases enable the students from the regulated specialties in the field of healthcare (medical students, health care and professional Bachelor) to form their professional skills by working in a real hospital environment. Involving work in departments and sectors

builds in students clinical thinking, forms communication skills, develops skills and models the organization of work tasks. This is an important process for forming professional skills in future healthcare professionals and preparing them for the challenges in the work process.

The purpose of this article is to present a study among students in the specialty "midwife", regarding their motivation for training in clinical bases and also to reveal opportunities to increase their engagement and readiness for realization, through direct involvement in the work process. A survey was carried out among 136 students from the „midwife“ in Varna, Sliven and Pleven in Bulgaria. The methods used are documentary, sociological (direct anonymous survey) and statistical (descriptive statistics and correlation analysis).

The results show that 71% of respondents rated communication with mentors in clinical practice as very good. As main problems of practical training, they point to vague tasks (90.4%), lack of feedback with healthcare professionals (86%), insufficient teamwork in the work (79.4%), tense situation due to the new way of Organization of the work process in e-health (36.8%). The desire of the students is to have more opportunity to consolidate the learned (10%), greater autonomy in the performance of activities (58%) and real participation in obstetric work (30%). Only 36.8% of essay students take advantage of the opportunity to work on an employment contract during their studies in clinical bases.

In conclusion, the possibility of real involvement in work tasks, in working relations with the bases, allows for good preparation and absorption of a burning volume of knowledge and skills in a real working environment. This enables students to acquire practical skills that will give them the necessary confidence and professional self-esteem.

Keywords: *training, clinical bases, students, obstetrician, competencies.*

Въведение

Периодът на обучение в университета е важен за бъдещия професионалист, не само по отношение на усвояването на знания и умения, но и с изграждането му като специалист с определени знания и умения [1]. Този период се явява начало на съзряването и усвояването на професионални отговорности [6], характеризира се с едновременно протичане на редица специфични процеси, обусловени както от особеностите на учебната дейност, така и от обкръжаващата среда [9].

Обучението е не само в университета, то се осъществява по време на клиничната практика в болничните бази, по време на общуването с преподаватели, наставници и пациенти [7], изисква непрекъсната мотивация и насочване към същността на акушерската професия [5].

За студентите овладяването на акушерската професията е свързано с приспособяване към характера, съдържанието, условията и организацията на учебно-практическия процес [4, 5], изработване на навици за самостоятелна работа [2] и развитие на клинично мислене. Цялостният процес на обучение е насочен към изграждане и усвояването на професионални компетенции на бъдещите специалисти в дадена област, така че те успешно да изпълняват основната си роля с последваща професионална реализация [8]. Това е процес на партньорство, при което всяка страна има своите задачи и дейности [10]. При това взаимодействие и двете страни се променят, развиват и усъвършенстват, като се адаптират към условията на средата [6]. Свързано е с много стресови ситуации [3] при оказване на акушеро-гинекологична и неонатална помощ, осъзнаване на редица задължения и отговорности, от които зависят човешки животи.

Акушерството е не само натрупване на рутинна практическа дейност, извършване на манипулации или изпълнение на предписанията на лекаря, а една хуманна професия, изискваща изграждане и развитие на специфични личностни и професионални качества, нагласа и мотивация още по време на обучението на бъдещите професионалисти, което ще изгради съпричастност към нуждите на пациентите, ще подобри комуникацията и изгради връзки на доверие.

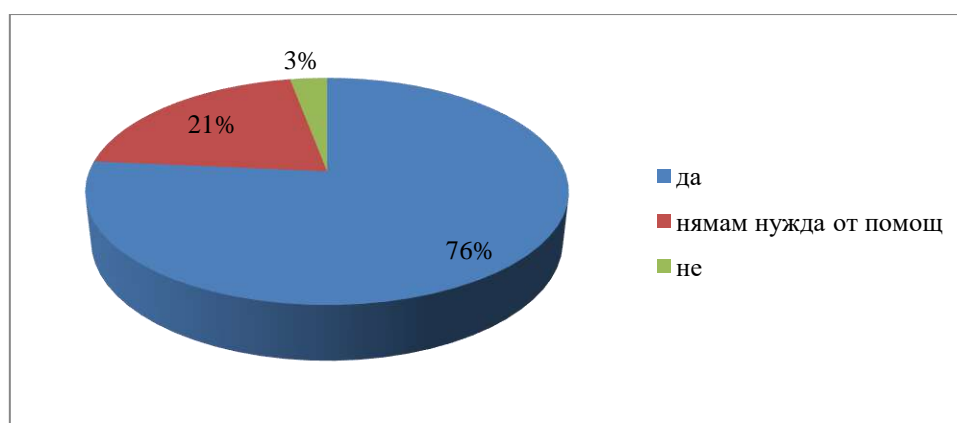
Целта на статията е да установи мотивацията за обучение на студентите от специалност „Акушерка“ в клиничните бази, за повишаване на тяхната ангажираност и бъдеща реализация, обуславяща готовността им за включване в работния процес. Проведено е проучване сред 136 студенти от III и IV курс по специалност „Акушерка“ в градовете Варна, Сливен и Плевен в България. Използваните методи са документален, социологически (пряка анонимна анкета) и статистически (дескриптивна статистика и корелационен анализ). Обработката на данните е извършена с помощта на статистически пакет SPSS ver. 19.0.

Резултати и обсъждане

Средната възраст на включените в проучването студенти е $26.03 \pm 5,95$ години.

Клиничната практика е свързана с висока отговорност, добра теоретична и практическа подготовка на студентите, която да покаже усвоените компетенции по време на учебно-практически занятия. Обучението на акушерки изисква ангажираност на клиничните специалисти на работното място. На въпроса да изброят поне 5 дейности, които могат да извършват самостоятелно студентите посочват, че в най-голяма степен са усвоили дейности, свързани с грижите за новороденото: от обработка на новородено след раждане, до повиване, хранене, провеждане на пробно кърмене, приемане на жена за раждане, провеждане на NST (NST: Non-Stress Test; запис на детските сърдечни

тонове), асистирание на наставник в различни манипулации. Студентите трябва да имат възможност да придобият умения и увереност при изпълнението на редица дейности и манипулации, които да им дават нужното самочувствие по време на обучението при изпълнение на поставените задачи. Важно е в хода на дадена дейност студентите да могат да се обърнат към някого за помощ, защото работят и се докосват до човешки животи и често е необходимо да се действа с части от секундата. При 104 (76%) отговорът е положителен и те имат към кого да се обърнат, като посочват, че това са предимно преподавателите по клинична практика, асистентите, гежурните акушерки и едва 4 (3%) от тях посочват, че няма към кого да се обърнат при възникнал проблем (Фиг. 1).

Фиг. 1. Има ли към кого да се обърнат студентите за помощ при възникнал проблем в базите за клинична практика?

Студентите имат нужда от стимули за активни, целенасочени и постоянни усилия във всички дейности. Мотивацията е това, което ги кара да изискват, трансформират и използват знанията в процеса на усвояване на професионални компетенции. Комуникацията е основен фактор за овладяване на знания и умения при теоретичното и практическо обучение в направление акушерка, затова 97 (71%) от анкетираните оценяват комуникацията с наставниците от екипите на клиничната практика като много добра.

За да се изгради отношение към професията и към работната среда е важно вниманието, което студентите получават не само от страна на преподавателите, но и от страна на работещите в базите за клинична практика. Разбирането е друг фактор, имащ значение за мотивацията на студентите и тяхното отношение към работата с пациенти и професионалисти по здравни грижи. В процеса на обучение студентите не могат да знаят всичко и именно в комуникацията с преподаватели и наставници придобиват знания и опит в извършването на редица дейности, като 93 (68%) от студентите заявяват, че винаги получават внимание и разбиране от страна на работещите специалисти в лечебните заведения. Немалка част от анкетираните - 40 (30%) отбелязват, че получават необходимото внимание от служителите от клиничните бази само понякога. Не се установи статистически значима

Връзка между оценката на студентите за комуникацията с наставниците в клиничните бази и получаваното от тях внимание и разбиране ($r = 0,101$, $p = 0,242$). Формирането на професионални умения за общуване в акушерството все още не е приоритетна цел. Това е една от причините, обуславяща снижаване качеството на акушерските грижи и авторитета на акушерската професия. Анализът на резултатите от изследването установява, че основните проблеми на комуникацията в акушерската практика, според студентите се дължат на липсата на желание за нейното осъществяване. Обикновено се счита, че голямата заетост и натовареност на специалистите е причина да не се акцентира върху комуникацията като част от цялостния процес на грижите в даденото лечебно заведение.

Приемането и разбирането от страна на работещите служители оказва влияние върху поддържането на мотивацията за придобиване на професионални умения и поддържане на интереса към обучението. Изграждането на връзка с работещите е важно по отношение на възможността студентите да се обръщат за помощ и подкрепа по време на клиничната практика или стажа. В Табл. 1 са показани основните проблеми, с които се сблъскват студентите в клиничните бази по време на своето обучение.

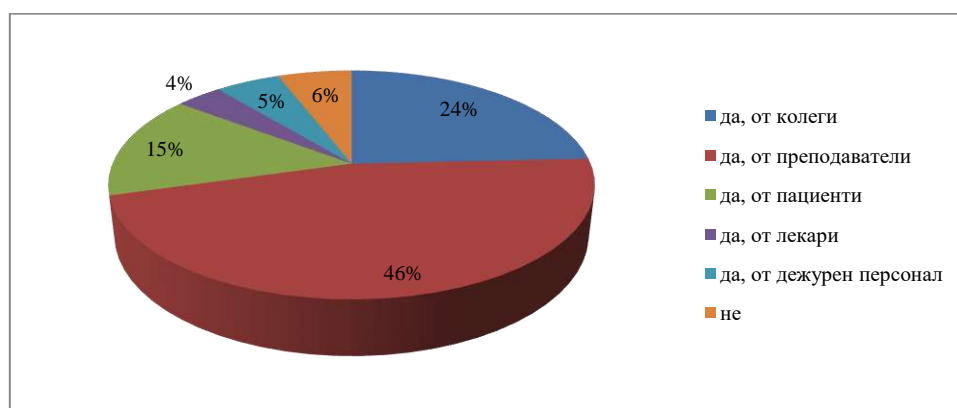
Табл. 1. Основни проблеми в клиничната практика

Основни проблеми	Брой	Отн. дял
Липса на обратна връзка с преподавателя	1	0,7%
Липса на обратна връзка с дежурния персонал в сектора на практиката	117	86,0%
Липса на екипност в работата	108	79,4%
Неясно определени задължения и неясно поставени задачи	123	90,4%
Конфликтна и напрегната обстановка	50	36,8%
Друго	1	0,7%

Сумата от процентите е повече от 100%, защото запитаните са давали повече от един отговор.

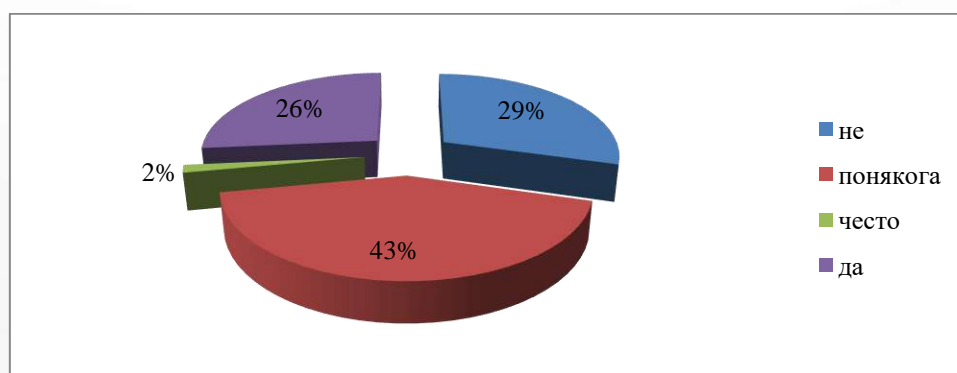
Тези данни показват, че студентите имат нужда от формулиране на ясни и конкретни задачи в хода на клиничната практика, което е осъществимо само ако наставниците познават програмата за клинично обучение и нивото на придобитите професионални компетенции на студентите в различните етапи от обучението им. Наставниците не трябва да поставят задачи, които студентите не биха могли да изпълнят, поради липса на компетенции, да упражняват контрол по време на работата и да обсъждат с тях възможностите за недопускане на евентуални грешки и да разясняват навреме евентуалните последици. Студентите посочват в свободния отговор липсата на търпение към тях. Те желаят да се създаде възможност за партньорство и ефективни междуличностни отношения с всички членове на медицинския екип.

Важен аспект на мотивацията е получаването на обратна връзка между целенасочени действия и очакван резултат. Запитани дали имат обратна връзка за качеството си на работа от дежурния персонал, само 7 (5%) студенти дават положителен отговор, а 63 (46%) получават обратна връзка от страна на преподавателите от университета. Липсващата адекватна обратна връзка относно извършваните от тях дейности по време на клиничната практика от страна на персонала е резултат на непълноценните комуникации между двете страни (Фиг.2).

Фиг. 2. Обратна връзка за качеството на работа на студентите.

Студентите имат притеснения и страхове относно възлагането на отговорности и дейности по време на клиничната практика. Това е породено от естеството на работа, спешността и отговорността при извършване на манипулации и диагностично-лечебни процедури при бременни, родилки и новородени. Една трета от студентите споделят, че не им се възлагат дейности и отговорности в хода на клиничната практика, а 43% отбелязват, че само понякога им се възлага отговорност за извършване на някои дейности (Фиг. 3).

Фиг. 3. Възлагане на отговорност от наставниците към студентите

Това се обуславя от измененията в нормативната уредба, по специално в Националния рамков договор за медицински дейности за болничните лечебни структури. Измененията са свързани с дигитализацията на медицинското обслужване и изискването всички лечебно диагностични и

терапевтни процедури да се кодират от квалифицирани лица, включени в Приложение 1, към договора с Националната здравноосигурителна каса. Всяка дейност се вписва от правоспособно медицинско лице, с Уникален идентификационен номер (УИН), притежаващ потребител и парола в Болничната информационна система (БИС), свързана в реално време с Националната здравно-информационна система (НЗИС). В болничната документация се вписват извършените процедури само от медицински лица, а в системата се верифицират с електронен погнис на дежурните лекари и началник отделение.

Препоръките, които дават студентите за постигането на успех по време на клиничната практика се отнася до:

- повече самостоятелност при изпълнение на дейностите при над половината от анкетираниите (58%);
- възможност за реално участие в работата (30%);
- повече упражнения за затвърждаване на наученото (10%).

Клиничната практика и държавният стаж, в последния курс на обучение, са водещи в последващия избор на работно място. По време на практическото си обучение бъдещите професионалисти изграждат ясна представа за естеството на работа. Голяма част от студенти (70,6%) биха започнали работа веднага след завършване на образованието си, като 14% споделят, че няма да започнат работа веднага. Част от студентите (60,25%) споделят, че липсата на опит и рутина често ги демотивира да започнат работа в болничните отделения, особено високоспециализираните и затова предпочитат за се реализират в по-леки структури. Една част от тях имат намерение да се реализират в чужбина.

Все още няма държавна политика за задържане и реализиране на кадрите, което неименуемо ще доведе до колапс на системата, предвид съпътстващите я проблеми, като организация, финансиране и реализация. Нарастващите изисквания на средата и на пациентите изискват усъвършенстване на комуникационните умения и ранно разпознаване на проблемите, които съпътстват оказването на здравни акушерски грижи в болнични условия още от клиничната практика. Успешна практика в Специализирана болница по Акушерство в гр. Варна, свързана с подбора на кадри, тяхната подготовка (като част от политиката по управление на човешките ресурси), е привличането на студенти, по време на тяхното обучение и приобщаването им в работния процес (на трудови договори). За последните 5 години успешно са ангажирани в трудовия процес 64-ма студенти от 3-ти и 4-ти курс на обучение. Този период е адаптивен за тях по отношение на усвояване на редица дейности, умения и знания, развива отговорности. Те имат възможност да се формират като специалисти, включвайки се пряко в работния процес, подпомагайки дейностите на медицинските специалисти по отделения.

Изводи

Усвояването на теоретични знания се обезсмисля, ако студентите не са в състояние да ги приложат на практика за обгрижване на пациентите. Самите студенти искат да имат повече реална практическа работа по време на обучението, но това зависи не само от тях, а и от обучаващите ги.

Обучението на акушерките през последните години става все по-отговорно предвид развитието на технологиите, но въпреки това акцентът все още не е поставен върху овладяването на професионалната комуникация. Важно е студентите да могат да придобият нужната увереност и да придобият професионално самочувствие.

Делегирането на повече самостоятелност при работата на студентите ще им даде възможност за формиране на практически умения, възможност да изпробват себе си в ролята на здравен професионалист при упражняване на акушерски дейности и обслужване на бременни, родилки и новородени. Това ще развие в студентите култура на мислене и изграждане на индивидуални личностни качества, които да ги подготвят за реалната работна обстановка в лечебните заведения и да придобият отговорности, които изискват прецизност и добро познаване на нормална и патологична клиника на конкретните случаи.

Заклучение

Обучението на студентите по време на клиничната практика в болничните структури е важен момент от цялостната подготовка за бъдещата професионална реализация. Приобщаването на студентите по време на клиничната практика улеснява усвояването на практически умения, които ги приобщават успешно към работната среда. Въвеждането в болничните структури под ръководството на опитни специалисти дава необходимата увереност на студентите и им помага да изградят способности за самостоятелно изпълнение на редица дейности при оказване на акушерски грижи.

Усвояването на практическите дейности способства за ангажираността на студентите към акушерската професия и се превръща в основен мотивиращ фактор за бъдеща реализация още по време на обучението им в университета.

Правилното и целесъобразно провеждане на политиката по управление на човешките ресурси чрез подбор на кадри още в периода на обучение, благоприятства изграждането на положителна мотивация за реализация на бъдещите специалисти в обучаващата структура. Повишава се тяхната ангажираност

Източници:

1. Печников А.Н., Мухина Г.А. Особенности учебной мотивации курсантов юридических вузов. Тезисы научно-практической конференции. Н. Новгород, 1996.
2. Феодоренко, А.В. Особенности адаптации первокурсников к условиям обучения в вузе. Орск: ОГУ, 2011

3. Brunstad A., Giske T., Hjälmhult E. How midwifery students experience learning conditions in labor wards. *Journal of Nursing Education and Practice*. 2016; 6(4):136-144.
4. Carolan-Olah M, Kruger G, Walter R, et al. Final year students' learning experiences of the Bachelor of Midwifery course. *Midwifery*. 2014; 30(5):519-525.
5. Green S, Baird K. An exploratory, comparative study investigating attrition and retention of student midwives. *Midwifery*. 2009; 25(1):79-87.
6. Klein S, Miller S., Thomson F. - A book for Midwives. Care for pregnancy, burth and women`s health. 2nd edition, 2009.
7. Lewis L. Fundamentals of Midwifery: A Textbook for Students Paperback, 2015.
8. Perez P., Snedeker C. Special Women: The Role of the Professional Labor Assistant, 1994.
9. Smith J. Myles Textbook for Midwives, 15th edition, 2009.
10. Varney H., Kriebs J., Gegor C. Varney s midwifery, 4th edition, 2004.

Contacts:

Светлана Радева

Категра Здравни грижи, ФОЗ, Медицински университет – Варна

СБАГАЛ „Проф. г-р Д. Стаматов” ЕООД

E-mail: sv.radeva@abv.bg